

زنگور؛ کریدور جنگی با بازیگران جدید و جدی | ایران کجای ماجراست؟

تنها هدف مورد نظر از جنگ ۴۴ روزه قره باغ، آزادسازی مناطق اشغالی نبوده و مسائل دیگری در پشت پرده در جریان است در حالی که توافق نامه میان ارمنستان و جمهوری آذربایجان نیز همچنان به صلح منتهی نشده است.

به گزارش آران نیوز به نقل از بازار: پس از گذشت ۴۴ روز جنگ قره باغ میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان که با میانجیگری ولادیمیر پوتین به یک توافق آتش بس منتهی شد، بیانیه ای از سوی رئیس جمهور روسیه در رابطه با مفاد این آتش بس منتشر شد که در یکی از بندهای آن اینگونه مقرر شده بود که ارمنستان برای عبور و مرور شهروندان جمهوری آذربایجان و محموله های تجاری از منطقه نخجوان به جمهوری آذربایجان، گذرگاه امنی را در اختیار آذربایجان قرار دهد و امنیت این گذرگاه را روسیه تأمین خواهد کرد؛ یعنی روسیه در ایجاد کریدورها نقش آفرینی کرده و به حفظ صلح در منطقه کمک نماید.

این بیانیه در حالی منتشر شد که منطقه مورد اختلاف دو طرف جایی بوده که ارمنی ها آن را «سونیکس» و در جمهوری آذربایجان آن را «زنگور» می نامند و مطابق با توافقنامه سه جانبه، از این منطقه باید مسیری عبور کند که باکو را به منطقه نخجوان و ترکیه متصل نماید.

در بند نهم توافقنامه روسیه در رابطه با یک مسیر صحبت شده در حالی که ترکیه تأکید بر احداث یک کریدور دارد و همین مسئله محل اختلاف میان کشورهای قفقاز شده است.

از آنجایی که کریدور زنگور بخش مهمی از راه های مواصلاتی شرق به غرب است، توجه بسیاری از قدرت ها را به خود جلب کرده که سیاست های خود را در این زمینه دنبال می کنند. بر همین اساس، می توان مشاهده کرد که زنگور کانون توجه پنج بازیگر ترکیه، روسیه، اتحادیه اروپا، ایران و سازمان کشورهای ترک بوده است.

در میان این کشورها، ترکیه تمام تلاش خود را به کار گرفته تا در این منطقه نقش پررنگی ایفا نماید و با توافق بر سر یک مرکز نظامی مشترک با روسیه برای نظارت بر آتش بس در قره باغ کوهستانی، مشتاقانه منتظر گام بعدی تحت توافق بین متحد خود جمهوری آذربایجان و ارمنستان؛ یعنی گشودن یک کریدور حمل و نقل که آنکارا به عنوان یک کریدور راهبردی معرفی کرده و نویدبخش سودهای بزرگ اقتصادی و نفوذ بیشتر در منطقه است.

در همان زمان الهام علی اف، رئیس جمهوری آذربایجان اعلام کرد که توافق جدید حکایت از ایجاد کریدوری مناسب برای حمل و نقل دارد که جمهوری آذربایجان میتواند به ترکیه متصل شود و در این صورت روسیه، جمهوری آذربایجان، ترکیه، ایران و ارمنستان در صورت تمایل می توانند به این خط ارتباطی بپیوندند.

بر همین اساس، اختلافات و تنشها و جنگهایی در رابطه با احداث این کریدور شکل گرفت و با وجود گذشت بیش از یک سال از این توافق، همچنان این اختلافات باقی مانده است. حتی نشست اخیر سه جانبه بین «ولادیمیر پوتین»، «الهام علی اف» و «نیکول پاشینیان در سوچی در جهت اجرای مفاد آتش بس نتیجه بخش نبود.

از مدتها پیش الهام علی اف رویکرد زورگویانه و فشار بر ارمنستان را از خود نشان داده که موجب ورود منطقه قفقاز به تحولات خاصی شده است. رئیس جمهوری آذربایجان تهدید کرده که به زور یک کریدور زمینی را باز خواهد کرد تا این کشور از سیونیک در ارمنستان به نخجوان متصل شود. موضوعی که با واکنش وزارت خارجه ارمنستان مواجه شد و در بیانیه ای تأکید کرد که اظهارات علی اف ناقض توافق صلح قره باغ است.

بسیاری از تحلیلگران مطالعات قفقاز بر این باورند که جمهوری آذربایجان و ترکیه با نگاه جاه طلبانه خود در جهت ایجاد تغییرات ژئوپلیتیک در منطقه قفقاز جنوبی به همراه برگزاری رزمایش های مشترک دو یا چند جانبه، عملاً موجب ایجاد این درگیری ها شده اند.

جمهوری آذربایجان بر اساس اصل حرکت بدون مانع شهروندان، وسایل نقلیه و کالا در هر دو جهت، طرفدار این مسئله است که مسیرهای راه آهن و بزرگراهی که در کریدور زنگور ساخته می شود، باید کنترل نشده، یعنی بدون بازرسی گمرکی باشد.

علی اف در دیدار با یا ینس استولتنبرگ دبیرکل ناتو در بروکسل، اعلام کرد که جمهوری آذربایجان نیز در صورت نقض ماده ۹ و اعمال محدودیت های گمرکی توسط ارمنستان، بازرسی های گمرکی را در کریدور لاجین برقرار خواهد کرد.

از طرفی، علی اف با توسل به زور و تحت تأثیر تحرکات ترکیه و اسرائیل، کریدور موسوم به زنگور را بدون حضور ایران مطرح کرده، در حالی که پیش از آن مشارکت ایران در این مسیر نیز بر روی میز باکو بوده است. این ادعای ارضی، می تواند به منزله حذف ایران از تمامی معادلات انرژی و ترانزیتی منطقه قفقاز جنوبی و قطع ارتباط با ارمنستان باشد.

حال با توجه به تأکید مقامات ایرانی و ارمنی در جهت گسترش روابط اقتصادی و تجاری دوجانبه و تمجید مقامات ارمنستان از مواضع سازنده ایران در منطقه و این موضوع که جمهوری اسلامی در قبال ارمنستان نقش همسایگی خود را به درستی ایفا کرده و تلاش نموده تا طبق یک راهبرد کلان همسایه ای امن و قدرتمند باشد، در حال حاضر معامله بر سر مناطقی از خاک ارمنستان و جمهوری آذربایجان مطرح است و به گونه ای جدی در حال پیگیری از سوی باکو می باشد که در نتیجه آن بخشی از خاک ارمنستان که هم مرز با

جمهوری اسلامی ایران است به جمهوری آذربایجان واگذار می شود و عملاً ارمنستان مرز خود با ایران را از دست می دهد.

پیش از بیان اظهارات و تحلیلهای مختلف کارشناسانه در رابطه با حضور ایران در این کریدور، به رویکرد جمهوری اسلامی و دیگر کشورها در این رابطه پرداخته می شود.

این کریدور به چند دلیل برای ترکیه قابل توجه است. اول، به احیای پروژه های تجاری و اقتصادی در مناطق مجاور آن کمک قابل توجهی به اقتصاد ترکیه خواهد کرد. دوم این مسئله که ترکیه میتواند از طریق این کریدور فرصت هایی برای عادی سازی روابط با ارمنستان ایجاد کند. سومین نکته این است که ترکیه می تواند یک ارتباط حمل و نقل جایگزین با متحد خود جمهوری آذربایجان فراهم می کند. بنابراین این کشور به طور کامل از کریدور زنگزور حمایت می کند.

همچنین، این کریدور بخش مهمی از کریدور میانی است که ترکیه، قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی را به هم متصل می کند در حالی که فرصتی را برای توسعه همکاری در زمینه های تجاری و اقتصادی بین کشورهای عضو سازمان کشورهای ترک نیز ارائه می دهد.

افتتاح این مسیرها در خدمت توسعه روابط بین کشورهای منطقه و روسیه و همچنین ایجاد پیوندهای جایگزین بین ارمنستان و روسیه خواهد بود. از سوی دیگر و به طور خاص، ساخت این کریدور رقیبی برای مسیر مواصلاتی جنوب-شمال ایجاد می کند که از خلیج فارس تا دریای سیاه و اروپا امتداد خواهد داشت.

سیاست ایران در این زمینه را می توان در دو مقطع مختلف مورد بحث قرار داد؛ عده ای از تحلیلگران معتقدند که درست پس از آخرین انتخابات ریاست جمهوری، ایران به دلیل این تصور که ارتباط خود را با قفقاز جنوبی قطع خواهد کرد، با کریدور زنگزور مخالفت کرد.

با وجود اینکه علی اف مدعی شد ایران نیز می تواند از این کریدور منتفع شود. با این حال، در اجلاس سران عشق آباد سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، شرکت کنندگان شاهد بودند که نگرش ایران در این راستا تغییر کرده و این تغییر رویکرد در واقع به دلیل حمایت ترکیه و روسیه از کریدور است.

مخالفان رادیکال در ارمنستان نیز سعی کردند از این روند علیه پاشینیان استفاده کنند. هدف آنها مخالفت با تحقق این کریدور توسط پاشینیان بود تا خود کریدور. با این حال، از یک سو حمایت روسیه از این کریدور و از سوی دیگر، روابط خوبی که پاشینیان با این کشور ایجاد کرده، همراه با وابستگی مخالفان علیه پاشینیان به روسیه، مانع از تأثیرگذاری مخالفان بر نتیجه شد.

در نشست بروکسل، کریدور زنگزور مورد حمایت اتحادیه اروپا قرار گرفت. بنابراین، با وجود برخی ملاحظات از سوی گروه های مخالف داخلی و بازیگران خارجی، اکنون از کریدور زنگزور در سوچی و بروکسل حمایت می شود.

در همین دوره، ترکیه یک نماینده ویژه برای عادی سازی روابط با ارمنستان تعیین کرده است. افتتاح این کریدور همچنین به افتتاح راه آهن قارص-گیومری بین ارمنستان و ترکیه منجر می شود. بنابراین کریدور زنگزور یکی از شروط اصلی عادی سازی روابط ترکیه و ارمنستان است. بر همین اساس، برخی از کارشناسان عقیده دارند که بدون عادی سازی روابط خود با ترکیه و آذربایجان، ارمنستان این کریدور آینده ای ندارد.

برخی از کارشناسان روسی اعلام کرده اند که نباید به کریدور زنگزور به عنوان «خط قرمز» نگاه کرد و ضمن بیان اینکه کریدور زنگزور، توسط روسیه محافظت می شود و پس از اتمام آن، تقویت ادغام اقتصادی منطقه ای صورت می گیرد، جمهوری آذربایجان قصد قطع روابط ایران-ارمنستان را ندارد.

در ایران نیز نظرات و تحلیلهای گوناگونی پیرامون این کریدور مطرح است: برخی معتقدند که افتتاح کریدور زنگزور، تهدیدی برای منافع و پتانسیلهای ژئوپلیتیک ایران است در حالی که عده ای هم قطع کریدور شمال-جنوب از سوی گرجستان را تهدیدی برای ایران می دانند نه زنگزور.

دسته اول بر این باورند که اگر کریدور زنگزور کشیده شود، هم در حوزه های ترانزیتی و هم در حوزه های معادلات انرژی، ایران متحمل ضررهای بسیار زیادی خواهد شد ولی سایر کشورها منافع خود را دنبال می کنند و تسهیلاتی هم در این حوزه ایجاد می شود

کاملاً مشخص است که بازیگرانی چون جمهوری آذربایجان، روسیه و ترکیه منفعت خود را در نظر خواهند گرفت و قاعدتاً هم باید به دنبال انجام یک چنین پروژه ای باشند. در عین حال، ایران بیشترین ضرر را متحمل خواهد شد.

دسته دوم می گویند اگر کریدور زنگزور افتتاح شود، کمربند شرق به غرب متوقف می شود در صورتی که چنین چیزی وجود ندارد و ادعای بی پایه ای است. در این مسیر در عرض سه تا چهار ماه، بیش از ۱۷ هزار رفت و آمد ترانزیتی بین چین و راه آهن آذربایجان-گرجستان-ترکیه وجود داشته و حمل و نقلها برقرار بوده است. اگر زنگزور راه اندازی شود، ارمنستان هم باید موافقت کند که بر اساس بسیاری از گزارش ها و منابع آگاه، این کشور موافقت خود را اعلام کرده است. به طور کلی زنگزور برای ایران تهدیدی محسوب نمی شود.

بر همین اساس تحلیلهای مختلفی در رابطه با این کریدور مطرح شده است. اما آنچه که به نظر می رسد این است که کریدور زنگزور برای ایران صد در صد تهدید است که در صورت احداث این کریدور، اتصال نخجوان به سرزمین اصلی از آن محدودیت ژئوپلیتیک خارج می شود و محدودیتی که در قبال ایران داشت را نخواهد داشت.

بنابراین آنچه که مشهود است این مسئله است که تنها هدف مورد نظر از جنگ ۴۴ روزه قره باغ، آزادسازی مناطق اشغالی نبوده و مسائل دیگری در پشت پرده در جریان است در حالی که توافق نامه میان ارمنستان و جمهوری آذربایجان نیز همچنان به صلح منتهی نشده است.